

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi
The University of Kahramanmaraş Sütçü İmam
Review of The Faculty of Theology
ISSN-1304-4524 e-ISSN-2651-2637

**Çelişik Olmayan Önermelerden Oluşan Bir Bilim Dili Arayışı:
Gösterim Teorisinden Sonra Russell'ın Tanımlı Betimlemeler
Teorisi ve Denotasyon Anlayışı**

The Quest for a Language of Science Consisting of Non-Contradictory
Propositions: Russell's Theory of Definite Descriptions and Denotation
after the Theory of Meaning

Yazar / Author

Hatice KIRMACI

Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Felsefe Tarihi Ana Bilim Dalı
Kahramanmaraş / TÜRKİYE
haticekirmaci1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2742-1855>

Makale Türü/ Article Types: Araştırma Makalesi /Research Article

Makale Geliş Tarihi/ Date of Receipt: 04/07/2023

Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 06/12/2023

Makale Yayın Tarihi: 31/12/2023

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Aralık/ December

Yıl/Year: 21 **Sayı/Issue:** 42 **Sayfa /Page:** 1-19

Atıf/Citation: Kırmacı, Hatice. "Çelişik Olmayan Önermelerden Oluşan Bir Bilim Dili Arayışı: Gösterim Teorisinden Sonra Russell'ın Tanımlı Betimlemeler Teorisi ve Denotasyon Anlayışı". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (Aralık 2023), 1-19.

<https://doi.org/10.35209/ksuifd.1322561>

• Bu makale iThenticate programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.

**Çelişik Olmayan Önermelerden Oluşan Bir Bilim Dili Arayışı:
Gösterim Teorisinden Sonra Russell'ın Tanımlı Betimlemeler
Teorisi ve Denotasyon Anlayışı**

Öz

Bilimsel bir dilin inşası için çelişik olmayan önermelerin araştırılması elzemdir. Nitekim Leibniz'den bu yana filozoflar, bilimin kullanımına uygun olan sembolik bir dil üretimi için çaba sarf etmişlerdir. Frege, her türlü akıl yürütme için genel bir cebir dilini kavram yazısıyla (*Begriffsschrift*) ortaya koymuştur. Önermedeki kavramın referansının hiçbir nesneye *tekabül* etmemesi yöntemimizi şekillendirmiş ve bizi, kaplamı boş olan kavramlar içeren önermelerin geçerliliği üzerine araştırma yapmaya, özellikle de Russell'ın tanımlı betimlemeler teorisine yönlendirmiştir. Bu makalede “Çelişik olmayan önermelerden oluşan bir bilim dili nasıl oluşturulabilir?” problemiğine çözüm olanağı bulmak amaçlanmaktadır. Araştırmamızın sonunda, Russell'ın tanımlı betimlemeler teorisinin, çelişik olmayan önermelerin gönderimi sayesinde çoğulcu bir formülasyona izin verdiğini ve söz konusu teorisinin amaçlanan bilimsel bir dil için elverişli olduğunu tespit etmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Dil felsefesi, analitik felsefe, mantıksal analiz, Russell, gösterim (Signification), denotasyon, tanımlı betimlemeler teorisi, önerme, kavram, anlam (Sinn).

**The Quest for a Language of Science Consisting of
Non-Contradictory Propositions: Russell's Theory of Definite Descriptions and Denotation after the Theory of Meaning**

Abstract

The quest for non-contradictory propositions is essential for constructing a scientific language. Since Leibniz, philosophers have tried to produce a symbolic language suitable for use in science. Frege introduces a general algebraic language for all types of reasoning in the form of a *Begriffsschrift*. The fact that the reference of the concept in the proposition does not correspond to any object

has directed us to a method of studying the validity of propositions containing empty concepts, particularly Russell's theory of definite descriptions. This article aims to solve the problem: "How to construct a scientific language without contradictions? At the end of our investigation, Russell's theory of definite descriptions allows for a pluralistic formulation by a non-contradictory reference. This theory is suitable for such a scientific language.

Keywords: Philosophy of language, analytic philosophy, logical analysis, Russell, meaning (signification), denotation, theory of definite descriptions, proposition, concept, meaning (Sinn).

Giriş

Bilim için bilgi teorisi, bilgi teorisi için de önermeler elzemdir. Çünkü türleri ne olursa olsun, önermeler, çıkarımın öncüllerinin ve sonucunun aldıkları formun kendisidir. Bilim için nesnenin teferruatlıca belirlenmesi gerekirken, nesnenin ontolojisine ilişkin ifadeler içeren bilimsel önermelerin, “yanlış değer” kazanmaları sorun teşkil edebilir. Çünkü hataya malul olabilecek bir detayın mümkün olduğu kadar engellenmesi ve reel nesnenin en ince detaylarıyla temsil edilerek form kazanması gerekir. Bir başka ifadeyle çelişik olmayan ve nesneyi en gerçekçi bir şekilde temsil eden – önermeye ilişkin-gönderim, bir formdur ve nesnenin ontolojisine dair bir gönderim hatası, geri dönüşümsüz yanlış ve çelişik ifadeler doğurabilmektedir.

Geleneksel olarak önermeler çıkarımın öncülleri ve sonucunu oluşturan unsurlardır. Önerme, en yalın haliyle iki kategoremantik terimden yani bir özne ile bir yüklem ve bir kopuladan (varlık veya sahip olma) oluşmaktadır. Bu makalede, çelişik olmayan önermeler vasıtasıyla bir nesneye atıfta bulunma sorunsalını ele alacağız. Özellikle Russell'e göre bir önermenin şartlardan bağımsız bir şekilde nasıl değerlendirilebileceği konusunu araştıracağız.

Klasik mantığın, bir nesne tespit edildiğinde, tespitinin nasıl elde edildiğine bakmaksızın, özel adlar ile tanımlı betimlemeleri aynı kefiye koyduğu bilinir. Boule'un isabetle belirtmiş olduğu gibi Mill

de özel adların nesneye doğrudan gönderme yaptığına, cins adının (ortak adın) ise sadece betimsel bir içerik vasıtasıyla gönderme yaptığına dikkat çekmiştir.¹ Benzer karşıtlık Frege'nin çalışmalarında da mevcuttur. Nitekim Frege'ye göre de özel ad doğrudan nesneye gönderimde bulunur; cins adları ise doğrudan nesneye gönderimde bulunmaz. Filozofa göre cins adları durumunda anlam (Sinn) ile gönderim (Bedeutung) arasında bir ayrım söz konusu olur.² Yine Frege'nin, -sentaktik dağılım ile referansyel fonksiyonların ortaklığı nedeniyle- özel adlar ile tanımlı betimlemeleri birbiriyle özdeşleştirdiği söylenebilir. Nitekim "akşam yıldızı" belirli tanımlık ile kullanıldığında, Venüs'ün değerini alır ve tanımlığın eklenmesi, referansın var olduğunu ve biricikliğini varsaymayı sağlar.³ Russell ise özel ad ile tanımlı betimlemeleri birbirinden ayırır.

Oluşturulmaya çalışılan bilim dilinin çelişik olmaması için, önermenin işaret ettiği nesneye ilişkin sonuçlar da çelişik olmamalıdır. Daha açık bir ifadeyle, zaman içerisinde elde edilen bulguların -zaman soyutlandığında- birbirleriyle çelişik olmaması için, nesne hakkında elde edilen sonuçların çelişik olmadan ve yanlışlanmadan ilerlemesi ve gelişmesi gerekir. Elde edilen sonuç önermelerinin çelişik olması en az iki tür sorundan kaynaklanabilir: Birinci sorun zamanla veya şartlarla değişen öncüllerden hareket eden ve söz konusu öncüllerle bağıntılı olan bir sonucun elde edilmesidir; ikinci sorun ise elde edilen sonucun sadece belirli şartlarda ve belirli bir zamanda geçerli olmasıdır. Mezkûr çelişiklik sorununu aşabilmenin bir yolu, sonucun tek bir halde bir plüralizmi barındırabilmesidir.

Frege'nin anlam ve gönderim kavramlarının incelenmesi,

¹ J. Boule, "Description définie", *Encyclopédie Philosophique Universelle-Les notions philosophiques*, ed. André Jacob ve Sylvain Auroux (Paris: Presses Universitaires de France, 2002), 1/602; Claude Imbert'in belirtmiş olduğu "connotation" ile "dénotation" ayrımı için bk. Gottlob Frege, "Introduction ", *Écrits logiques et philosophiques*, çev. Claude Imbert (Paris: Éditions du Seuil, 1994), 15; Mill'in "adlar" ile "adlarla gönderme yapılan şeyler" konularıyla ilgili geniş bilgi için bk. John Stuart Mill, *Système de logique* (Paris, Éditions Mardaga, 1988), 1/22-83.

² Hatice Kırmacı, "Düşüncenin Dalgalanmaları- Gottlob Frege Düşüncesi Çerçevesinde Bir İnceleme- *Journal of Islamic Research* 33/3 (2022), 771.

³ Boule, "Description définie", 1/602.

gönderimin mevcut olmadığı durumda -Fregeci varsayıma göre anlamın arasından neşet eden- iki unsurdan birinin eksik olduğu sorununa işaret eder ve böylece anlam sorununu yeniden gündeme getirir. Önermedeki kavramın *referansının* hiçbir nesneye *tekabül* etmemesi yöntemimizi şekillendirmiş ve bizi, kaplamı boş olan kavramlar içeren önermelerin geçerliliğini irdelemeye yönlendirmiştir. Araştırmalarımız bizi, Russell'in tanımlı betimlemeler teorisinin söz konusu sorunsala daha etraflıca -kavramsal terimin kaplamının sıfır, bir veya birden fazla nesneye referansta bulunduğu durumlarda- çözüm olanağı sunabileceği kanaatine vardirmiştir.

Bu makalede amaç, bir kavramın mantıksal bir süjeye ait olup olmadığı veya bir niteliğe sahip olan nesne kümesinin var olup olmadığına temeline inmektir. Çalışmamızda belirli bir niteliğe sahip olan bir nesnenin mevcut olmadığı durumu araştırma amacıyla Russell düşüncesine odaklanacağız. 1903 tarihli «platonik» nitelikteki gösterim/*anlam* teorisi çerçevesinde Russell, bir şeyin mevcut olmadığından ondan konuşulamayacağı görüşünü benimsemektedir.⁴ Böylece zaman ve mekânda var olmayan bazı nesnelere de var olduğunu kabul edilme durumu ortaya çıkmaktadır -varlık kaplamının nispeten genişlediği bir durumla karşı karşıya kalınmaktadır. Söz konusu ontolojik nüfusun artma durumunun nesnellik sorununu da beraberinde getirdiği çıkarılabilir. Russell 1905 tarihli "On Denoting" adlı makalesinde, her türlü lüzumsuz ontolojik girişimi bir nebze frenleyecek bir girişimde bulunmaktadır.⁵ Sorun, bir nesnenin var olmadığı durumda onun hakkında konuşmanın çelişki üretmesi meselesidir. Russell, ortaya koyduğu tanımlı betimlemeler teorisinin (denotasyon anlayışının) belirli sorunları çözmesi gerektiğini, adı geçen teorisinin söz konusu sorunları çözdüğünü öne sürer.⁶

⁴ Denis Vernant, *Bertrand Russell* (Paris: Éditions Flammarion, 2003), 117-118; Keith S. Donnellan, "Reference and Definite Descriptions", *The Philosophical Review* 75/3 (Temmuz 1966), 283.

⁵ Russell, Mill'den ödünç aldığı "*denotation*" terimini kullanmaktadır: bk. Vernant, *Bertrand Russell*, 115.

⁶ Bertrand Russell, "On Denoting", *Mind* 14/56 (1905), 484-485.

Araştırmamızda Russell'ın tanımlı betimlemeler teorisinin rasyonel bir dil arayışında çözüme yönelik bir girişim olduğunu, önermedeki yüklem kaplam niceliği ne olursa olsun betimlemeler teorisinin her durumda doğru olan ve çelişik olmayan önermelerden oluşabilecek bir dilin oluşturulmasına katkı sağladığını göreceğiz.

Bu makalede, Fransızca “*signification*” teriminin sırasıyla İngilizce ve Almanca karşılıkları olan “*meaning*” ve “*Sinn*” terimleri yerine Türkçe “gösterim” terimini tercih edeceğiz; Russellcı anlamda İngilizce ve Fransızca “*denotation*” yerine Türkçe “denotasyon” veya yer yer “gönderim” terimlerini kullanacağız ve Fregeci anlamda “*Be-deutung*” yerine Türkçe “gönderim” veya “referans” terimlerine başvuracağız. Bir kavram veya önermeye dair denotasyon edimine ilişkin ise “denote etme” fiilini kullanacağız. Yine bu makalede, “*referans*” teriminin -önermedeki özneyi işaret eden nesneyi kastetmek adına- sade bir anlamda kullanıldığı pasajlar da mevcuttur.

1. Neden Plüralizm? Özel İsim ve Gösterim Teorisinin Bilimsel Önermeler Açısından Teşkil Ettiği Sorun

Russell'e göre, bilimin nesnelere kimlikleri gösterimle doğrudan (by acquaintance) saptanmaz; onlar, ilişkisel bir karakterizasyon/nitelendirme ile saptanabilir.⁷ Filozof, önermelerde kaplamı (extension) sıfır⁸, bir veya birden fazla nesneye yer verebilecek bir form aramaktadır. Daha açık bir ifadeyle filozof, her durumda doğru olan ve çelişik olmayan önermelerden oluşan rasyonel bir dile olan ihtiyacın farkındadır ve o bu minvalde bir dil geliştirmeyi hedefler. Bu amaçla Russell, tanımlanmış betimleme düşüncesini serimleyen “On Denotasyon” üzerine adlı makalesini 1905'te yazar. Ona göre bilim, özel adları değil tanımlanmış betimlemeleri kullanması gerekir.

Russell, özel adın anlamının olmadığını ancak referansının

⁷Bruno Leclercq, *Introduction à la philosophie analytique* (Louvain-la-Neuve: De boeck Supérieur, 2018), 146.

⁸ Boş adlar problemine ilişkin bilgi için bk. Yavuz Recep Başoğlu-Mehmet Taylan Cüyaz, “Boş Adlar ve Dil Felsefesinin Ontolojik Yükü”, *Ethos: Dialogues in Philosophy and Social Sciences* 10/1 (2017), 114-126.

mevcut olduğunu öne sürer (1903). Yine filozof, önermenin anlamı (meaning, Sinn) olduğu görüşünü benimserken denotasyonu olduğu fikrini reddeder. Ona göre denotasyon doğru değerine özdeş olamaz zira öyle olsaydı, her doğru önermenin denotasyonu -denote ettiği nesne- aynı olurdu.⁹

Filozof, bilim için monizmin dışlanması ve plüralizmin tercih edilmesi gerektiğini öne sürer. Çünkü monizm, nesnenin teklik fikrini muhafaza ettiği için, gösterim teorisine kapı aralar.¹⁰ Monizm, nesnenin biricikliğine işaret ederek onun gerçekliğinin varsayımını kavranmış sayar. Böylece monizm, önermelerin yanlış bir nesneye işaret etmesi muhtemel olduğu için her türlü bilimi dışlar. Russell'in ifadesiyle "bilim sadece belirli önermelerin silsilesi olarak tasarlanabilir, öyle ki öncüller yanlış ise bu durumda çıkarsanan herhangi bir şeydir".¹¹ Bu nedenle, monizm yerine plüralizmi ön plana çıkarmak gerekir. Çünkü plüralizm, olası nesnelere tek bir formülle işaret edebilme olanağını sağlar.

Monizm ve özel adın her ikisi de biricik nesneye ilişkin olmaları nedeniyle, çelişik olmayan önermelerden oluşan bir bilim dili için monizmin tercih edilmemesi özel ada ilişkin açıklama ile daha iyi anlaşılabilir. Russell, 1903 yılında *The Principles of Mathematics (Matematiğin İlkeleri)* adlı eserinde referansyalist ve antipsikolojist bir anlam teorisini ortaya koyar. Söz konusu teoriye ilişkin metinde Russell, özel adların gösterimlerinin olduğunu ve doğrudan bir şeye -kişi veya nesneye- referansta bulunduğunu; genel adların ise -yüklem, ilişki gibi- doğrudan kavramlara referansta bulunduğunu belirtir. Vernant'nın belirtmiş olduğu gibi Russell'e göre anlamın üç modalitesi olduğunu varsayarsak gösterimin, anlamın (sens, Sinn) ontolojik bir nosyonu olduğunu söyleyebiliriz.¹²

⁹ Bruno Leclercq, *Introduction à la philosophie analytique* (Louvain-la-Neuve: De boeck Supérieur, 2018), 50. Leclercq, *Introduction à la philosophie analytique*, 50.

¹⁰ J. Vuillemin, *Leçons sur la première philosophie de Russell* (Paris: Armand Colin, 1968), 72.

¹¹ Vuillemin, *Leçons sur la première philosophie de Russell*, 72.

¹² bk. Vernant, *Bertrand Russell*, 141.

Russell'e göre özel adlar bilimin nesnesini ifade etme bakımından sorun teşkil eder. Çünkü bilimin nesnesi, araştırmaya konu olduğu için gösterilemez. Tek bir nesne ise özel adla ifade edilebilir. Ancak Russell için gösterim teorisinin (1903) bilim dili açısından sorun teşkil edebileceği malumdur. Çünkü özel ad mantıksal düzlemde tek bir nesneye verilebilir. Özel ad kullanarak tek bir nesneye ilişkin önermeler kurmanın ise çelişikliklere yol açması muhtemeldir. Oysa Russell, tek bir nesneye ilişkin olmayan ve daha çok kapsamsal bağlamlar için kullanılacak mantıksal araçlar geliştirmeye çalışmıştır.

Russell, 1948 tarihinde bilimin bize sunduğu evren betimlemesini sunar¹³: Filozof, "özel adın özsel olarak tek bir nesneye uygulandığını, bir sınıf adının ise belirli bir tipte olan tüm nesnelere uygulandığını belirtir. Ona göre özel adı olan bir nesne mevcutsa, onun gönderimi vardır ve bu durumun dışında özel bir adın gösterimi yoktur; oysa sınıf adı böyle bir sınırlandırmanın konusu olamaz."¹⁴ Russell'e göre özel adın gösterimi ile sentaktik fonksiyonları, sınıf adının gösterim ile sentaktik fonksiyonlarından farklıdır.¹⁵

2. Denotasyon veya Tanımlı Betimleme Teorisi

Russell, gösterim teorisinin sınırlılığını yeni bir teori üretme girişimiyle ortaya koyar. Çünkü gösterim teorisinde özel ismin ontolojik bir gönderimi söz konusudur. Ancak nesnenin kesin olarak hangi niteliklere sahip olduğuna dair önermelerden ziyade daha genel geçer bir gönderim teorisine geçmek adına Russell, tanımlanmış betimlemeler veya denotasyon teorisini ortaya koyar. Tanımlanmış betimlemelerde belirli tanımlığın olması (defined article), referansın varlığının ve biricikliğinin varsayıldığını gösterir. Russell'ın betimlemeler teorisi, tanımlanmış betimlemeler ile özel adları birbirinden ayırır. Filozofa göre betimlemelerin amacı önermeleri her ko-

¹³ bk. (kapak sayfa) Bertrand Russell, *La connaissance humaine*, çev. Nadine Lavand (Paris: Éditions Vrin, 2002).

¹⁴ Russell, *La connaissance humaine*, 109; Bertrand Russell, *İnsan Bilgisi*, çev. Dilek Kadioğlu (İstanbul: Say Yayınları, 2021), 98.

¹⁵ Russell, *La connaissance humaine*, 109. Russell, *İnsan Bilgisi*, 98.

şulda mantıksal açıdan değerlendirebilme imkânını sağlamaktır.¹⁶

Tanımlı betimlemeler teorisini geliştirmekle filozofun kaygısı, dil ile gerçeklik arasındaki ilişkinin doğasına dair bir teori anlamında bir referans teorisi geliştirmek değildir. Filozofun amacı, 1903'te "denote eden ifadeler" olarak tanımlanan ifadelerin mantıksal olarak doğru bir yorumunu sağlamaktır. Roy'un belirtmiş olduğu gibi Russell, bir ifade sınıfının referansının mantıksal biçimini belirlemeyi amaçlamıştır.¹⁷

Russell, öncelikle denotasyondan neyi kastetmediğini belirtir. Ona göre denotasyon kavramı, çoğu mantıksal kavram gibi ilgisiz psikolojik müdahalelerle gizlenmiştir. Filozof, denote etmenin genel olarak kabul gören bilinen anlamını ifade eder: Bir şeyi gösterdiğimizde, işaret ettiğimizde veya betimlediğimizde, kavramların sembolleri olarak kelimeleri kullandığımızda denote ederiz. Filozof, mezkûr anlamın kendisinin ifade etmek istediği anlamdan farklı olduğunu belirtir. Ona göre betimlemenin¹⁸ mümkün olması, yani kavramlar aracılığıyla, kavram olmayan bir şeyi gösterebilmemiz/adlandırabilmemiz belirli kavramlar ve belirli terimler arasındaki bir ilişki sayesinde mümkündür. Söz konusu ilişki sayesinde bahsi geçen kavramlar, terimleri içkin ve mantıksal olarak denote eder. İşte Russell, tam olarak böyle bir denotasyon ile ilgilenir. Ona göre bu fikir, töze ilişkin teorilerin, özne ve yüklem mantığının, şeyler ile ideler arasındaki karşıtlığın, diskürsif düşünce ile dolayimsız algı meselelerin temelindedir ve bu nedenle, derinlikli bir araştırmayı hak eder.¹⁹ Çünkü filozofa göre mezkûr konular hatalarla maluldür ve denotasyon sayesinde onların saf mantıksal yönünün incelenmesi gerekir.²⁰ Söz gelimi, "Bir kuş gördüm" önermesinde, öner-

¹⁶ Boule, "Description définie", 1/602.

¹⁷ Jean-Michel Roy'un yazmış olduğu önsöze bk. Bertrand Russell, *Écrits de logique philosophique* (Paris: Presses Universitaires de France, 1989), XXXVIII-XXXIX.

¹⁸ "Filozoflar bir müddet, ifade etmenin şeylerin bir durumunu betimlemeye özdeş olduğunu varsaymışlardır". bk. John Langshaw Austin, *Quand dire, c'est faire*, çev. Gilles Lane (France: Éditions du Seuil, 1991), 37.

¹⁹ Russell, *Écrits de logique philosophique*, 86.

²⁰ Bertrand Russell, *Principles of Mathematics* (London: Routledge, 1992), 53;

me 'bir kuş' kavramıyla ilgili değildir, çünkü kavram göklerde salınarak uçmaz ama gördüğüm uçan gerçek bir canlıdır.²¹ Yine "İnsan ölümlüdür" önermesinde önerme insan kavramı ile ilgili olsaydı önerme yanlış olurdu. Ama aslında önerme, insan kavramını denote ettiği için -kavram olmayan insanlar ile ilgili olduğu için- doğrudur.²²

Russell'a göre, altı kelimedenden birini içeren bir ifade her zaman denote eder.²³ Ona göre, denote etmenin farklı yolları olsa da olmasa da tüm (all) insanlar, her (every) insan, herhangi bir (any) insan, (belirsiz) bir (a) insan, bazı (some) insanlar, belirli bir (the) insan tarafından denote edilen nesnelere farklıdır. Denotasyon konusunda Russell şu sonuca varır: Farklılık nesnelere mevcuttur, denotasyon ise her durumda özdeştir.²⁴

Filozofa göre özel addan farklı olarak betimlemeler bilginizi arttırır. Benmakhlouf, Russell'in düşüncesinde doğrudan deneyimle (acquaintance) bilinen nesnelere varoluşunda kuşku olmadığını, betimleme ile bilinen nesnelere ise varoluşlarının sorun teşkil edebileceğine dikkat çeker.²⁵ Nitekim "A" adı mantıksal bir özel ad ise, "A mevcuttur (existe)" ifadesinin anlamı (Sinn) yoktur -hiçbir şeye gönderimde bulunmayan bir özel adı kullanmak anlamsızdır. Oysa kısaltılmış olsun veya olmasın, tanımlanmış betimlemeler, adlandırılan bir gerçekliği varsaymaz. Kısaca, tanımlanmış betimleme yoluyla gönderimde bulunulan nesnenin varoluşunu iddia etmek totojistik değildir"²⁶ -bilginizi arttırır.

Russell, *Écrits de logique philosophique*, 86.

²¹ Russell'in örneği için bk. Russell, *Principles of Mathematics*, 53.

²² Russell'in örneği için bk. Russell, *Principles of Mathematics*, 53-54; Russell, *Écrits de logique philosophique*, 87.

²³ Russell, *Écrits de logique philosophique*, 89.

²⁴ Russell, *Principles of Mathematics*, 61-62; Russell, *Écrits de logique philosophique*, 98.

²⁵ Ali Benmakhlouf, *Bertrand Russell-L'atomisme logique* (Paris: Presses Universitaires de France, 1996), 57-58.

²⁶ Benmakhlouf, *Bertrand Russell L'atomisme logique*, 58.

3. Tartışma

Vernant gösterilenin (*meaning, signification*) doğrudan ve dolaylı referansiyel/göndergesel bir ilişki olduğunu belirtir.²⁷ Nitekim ona göre gösterilen (*meaning, signification*) anlamı tüketmez. Russell, gösterilen teorisinin üzerinde bir teori arayışında Mill'den ödünç aldığı "denotation" terimini kullanmış ve tanımlı betimlemeler teorisini ortaya koymuştur. Filozofa göre *denotasyon* dolaylı ve doğrudan olmayan göndergesel bir ilişkidir. Russell'ın tanımlı betimlemeler teorisine göre bir bireyin kimliğinin doğrulanması, sadece söz konusu bireye ait olan nitelikler bütününe belirtilmesiyle alakalıdır.²⁸ Yine Strawson, tanımlı betimlemeler teorisinin söz gelimi "Fransa'nın kralı bilgedir" tarzındaki bir cümlenin, içerdiği betimlemeye tekabül eden şeyin hiçbir varoluşu olmaksızın anlamının nasıl olabileceği sorusunun yanıtlanma amacıyla ortaya koyulduğunu belirtir.²⁹

Frege, 1892'den itibaren "Anlam ve Gönderim" (*Sinn und Bedeutung*) adlı yazısında anlam ve gönderimi ("Sinn und Bedeutung") ayırırken Russell, 1903 tarihli *The Principles of Mathematics* adlı eserinde anlamın kat-i surette referançlı bir tasarımı geliştirmiştir. Russell'e göre her otantik kelimenin terim formunda bir referansı vardır ve böylece tüm kelimelerin gösterdikleri (*signification*) vardır - kelimeler başka bir şeyin yerine geçen sembollerdir. Russell kelimelerin ideleri gösterdiği fikrini reddeder. Ona göre bir nesneyle ilinti olduğunda bizde söz konusu nesneyle ilgili "ide" olarak isimlendirilen bir şey oluşur. Russell'in bu tavrı açıkça referansiyel ve antipsikolojiktir. Ona göre özel adlar doğrudan bir şeye: Kişi veya nesneyi gösterirken (*signifier*) genel adlar doğrudan kavramları yani yüklem ve ilişkileri gösterirler.³⁰

²⁷ Vernant, *Bertrand Russell*, 115.

²⁸ Christophe Alsaleh'un sunumu için bk. Bruno Ambroise ve Sandra Laugier (ed.), *Philosophie du langage I*, (Paris: Éditions Vrin, Paris, 2009), 1/ 125-126.

²⁹ Peter Frederick Strawson, *Études de logique et de linguistique*, çev. Judith Milner (Paris: Éditions du Seuil, 1977), 11.

³⁰ Vernant, *Bertrand Russell*, 114.

Russell bir süre Meinong'un düşüncelerine ilgi duymuş ve "On Denoting" adlı yazısında Meinong'un teorisinin anlam ve referans problemleri hakkında düşünmek mümkün bir seçenek olduğunu ve diğer açılardan Frege'nin ayırımı ile rekabet ettiğini belirtmiştir. Ancak Russell'ın Meinong'un teorisinden uzaklaşması için mantıksal bir sorun yeterli olmuştur.³¹ "(Meinong'un teorisi), dilbilgisi açısından doğru olan herhangi bir anlamsal cümleyi bir nesneyi temsil ettiğini kabul eder. Böylece, "Fransa'nın şimdiki kralı", "yuvarlak kare", vb. gerçek nesnelere varsayılır. Bu tür nesnelere var olmadığı kabul edilir, ancak yine de nesne oldukları varsayılır. Bu başlı başına zor bir bakış açıdır, ancak asıl itiraz bu tür nesnelere çelişmezlik ilkesini ihlal edebileceği yönündedir."³²

Meinongcu anlamda bir nesnenin *var olmasının* ne anlama geldiği Meinong için Russell'ın kabul edemeyeceği şekilde belirsizdir.³³ Smith, Russell ile Meinong düşüncelerinde neyin nesne olduğu konusunda bir fark olduğunu, söz konusu farkın sadece çelişkilerle ilgili bir farklılık olmayıp felsefi bir farklılık olduğuna dikkat çeker. Smith, Meinong'un genel nesne teorisinde zorluklar olduğunu kabul etmekle birlikte, Russell'ın bazı eleştirilerinin ancak Meinong'un yanıtlarının yanlış anlaşılmasıyla veya göz ardı edilmesiyle kesin olarak kabul edilebileceğini savunur. Söz gelimi "Russell'e göre 'var olan yuvarlak kare (the existent round square)' ile ilgili itiraz, var olan yuvarlak karenin var olduğu ve var olmadığı çelişmesini üretir. Meinong'un teorisinde 'vardır (is existent)' yalnızca dilbilgisel bir yüklem ve 'belirleyici bir yüklem' değildir. Meinong'un teorisinde 'vardır (is existent)', gerçek dünyada uzamsal-zamansal bir statü -varoluş- anlamına gelmez; bu nedenle çelişki anlamına gelmez, varoluşun sürdürülmesi anlamına da gelmez."³⁴

³¹ Nicholas Griffin ve Dale Jaquette (ed.), *Russell vs. Meinong* (New York and London: Routledge, 2011), 179-180.

³² Russell, "On Denoting", 482-483.

³³ Janet Farrell Smith, "The Russell-Meinong Debate", *Philosophy and Phenomenological Research* 45/3 (Mart 1985), 345.

³⁴ Smith, "The Russell-Meinong Debate", 336.

Yine Russell, Frege'nin "*Bedeutung*" kavramını kendi "*denotation*" kavramından ayırır. Filozofun ifadesiyle: "'*Bedeutung*'u 'denotasyon' olarak tercüme etmiyorum, çünkü bu kelime Frege'ninkinden farklı bir teknik anlama sahiptir; ayrıca onun için '*bedeuten*', benim için '*denoting*' ile tam olarak aynı değildir."³⁵

Geach'e göre, Russell'ın "*gösterim (signification, meaning)*" terimi ile Frege'nin "*Bedeutung (denotation)*" terimini aynı kefeye koyacak olursak, Frege'nin teorisinde Russell'ın denotasyon terimi hiçbir şeye tekabül etmez.³⁶ Russell'ın denotasyon'unun farklılık nedeni, terimin anlamının realiteye ilişkin dayanıklı (robust) anlamıdır. Çünkü Russell, yuvarlak kare ve belirsizlik gibi Meinongcu fiktif varlıklara karşı şiddetli bir antipati sergilemektedir.³⁷

Frege'nin çalışmalarındaki *Sinn* ve *Bedeutung* ayrımı, derin bir sorun olan dolaylı (indirect) konuşma önermelerinden kaynaklanır; *Principia Mathematica*'larda "meaning" ile "denotation" terimleri arasındaki ayrıma genelde girilmez.³⁸ Geach'e göre "Bir cümlenin gönderimi (*Bedeutung*), cümlenin gönderimi olan en küçük ögelerin (bits) gönderimlerini (*Bedeutungen*) parçalar halinde içerir. Frege'ye göre, işaret eden bir cümle her zaman cümlenin ölçülebilir (kayda değer) ögelerinin gönderimleriyle (*Bedeutungen*) ilgilidir; Russell da *The Principles of Mathematics*'de cümlelerin ölçülebilir ögelerinin gönderimleri -denotasyonları- konusunda aynı şeyi yazar. Nitekim-'denote eden' ifadeler hariç olmak üzere- 'denote eden' ifade, başına 'the', 'a', 'every', 'any', 'some' ya da 'all' eklenen genel bir terimdir.³⁹

Strawson'a göre, tanımlı bir betimleme referansta bulunmaz, referansta bulunan belirli konuşmacının belirli şartlardaki ifadesinin kullanımıdır. Daha açık bir ifadeyle bir ifadenin doğruluk değeri

³⁵bk. Russell, *Principles of Mathematics*, 502; Russell, *Écrits de logique philosophique*, 160.

³⁶ Peter Thomas Geach, "Russell on Meaning and Denoting", *Analysis* 19/3 (Ocak 1959), 70.

³⁷ Geach, "Russell on Meaning and Denoting", 70.

³⁸ Geach, "Russell on Meaning and Denoting", 70.

³⁹ Geach, "Russell on Meaning and Denoting", 69-70.

yoktur, doğruluk değeri olan söz konusu ifadenin kullanımınıdır.⁴⁰ Russell, Strawson'a bir cevap yazmış ve onun betimlemeler sorunu ile benmerkezci sorununu birbirine karıştırdığını belirtmiştir. Yine Russell, Strawson'un hâlihazırda çözümlü bir soruna yeni bir çözüm ürettiğini sandığını belirterek onu eleştirmiştir.⁴¹

Kripke'ye göre de "x öyle ki Φx " formunda bir tanımlı betimleme söz konusu olduğunda, Φx olacak şekilde tam olarak bir tek x varsa, söz konusu x betimlemenin referansıdır.⁴² Kripke, Russell'in kavramlarını kullanarak ondan iki noktada ayrılır. Ona göre adlar, Russell'in anlayışındaki "mantıksal olarak uygun adlar" değil yaygın olarak anlaşılan adlardır. Yine Kripke'ye göre betimlemeler ve onların kısaltmalarının anlamı (*sens*, *Sinn*) vardır.⁴³

Quine ise, tanımlı betimlemeler arasındaki tercihlerini belirtir. Ona göre nesnelere kimliklerini saptama açısından bazı tanımlı betimlemeler diğerlerinden daha uygun ve temellidir. Nitekim 9 rakamını ifade etmek için "8'den sonraki sayı", "Güneş sistemindeki gezegen sayısı"ndan daha uygun bir betimlemedir. Çünkü "8'den sonraki sayı" zorunlu iken "Güneş sistemindeki gezegen sayısı" olumsuzdur.⁴⁴

Anlaşılan Russell'in tanımlı betimlemeler teorisi veya denotasyon anlayışı çelişik olmayan önermelerden oluşan bir bilim dili inşasında filozoflar tarafından hayli dikkate alınmış bir teoridir. Söz konusu teoriyi benimseyen düşünürler olduğu gibi teoriyi eleştirerek daha ileri götüren, olgunlaştırmaya çalışan ve onu daha ayrıntılı bir hale getirmeye gayret eden düşünürler de olmuştur. Tanımlı betimlemeler teorisi, söz gelimi "Bu çölde insan yaşamaktadır" önermesinde, söz konusu belirli çölde gerçekten sıfır insan, bir tek insan

⁴⁰ Boule, "Description définie", 1/602. Strawson'un yazısı için bk. P. F. Strawson, "On Referring", *Mind* 59/235 (Temmuz 1950), 320-344.

⁴¹ Bertrand Russell, "Mr. Strawson on Referring", *Mind* 66/263 (Temmuz 1957), 389.

⁴² Saul Kripke, *La logique des noms propres*, çev. Pierre Jacob ve François Recanati (France: Les Éditions de minuit, 1982), 14.

⁴³ Kripke, *La logique des noms propres*, 16.

⁴⁴ Leclercq, *Introduction a la philosophie analytique*, 194.

veya birçok insan yaşasa da önermenin geçerli olmasını hedefleyen bir teoridir. Kısaca Russell'ın söz konusu teorisi, bilim dilindeki önermelerin çelişik olmamalarını hedeflemektedir. Söz gelimi, keşilmiş büyük bir kaya parçasını uzaktan gözlemlediğimizi, bu kaya parçasındaki madeni uzaktan gördüğümüzü ancak bu madenin rengini algılamadığımızı, sadece parlaklığını algıladığımızı varsayalım. Kaya içerisindeki madene ilişkin "Bu kaya içerisinde gümüş madeni vardır" önermesini kurabiliriz. Söz konusu kaya parçasındaki maden gerçekte -sarı- altınsa, kurmuş olduğumuz önerme yanlıştır. Oysa "Bu kaya içerisinde gümüş madeni vardır" yerine "Bu kaya içerisinde metal parçası vardır" şeklinde bir önerme formüle etmiş olsaydık, kurmuş olduğumuz önerme yanlı olmayacaktı. Tanımlı betimlemeler teorisinin sağladığı, referansa ilişkin olası plüralizmi tek bir yapıda barındıran örnek önermeler bütünü, çelişik olmayan önermelerden oluşan bir bilim dili için elverişli bir örnek teşkil etmektedir.

Sonuç

Çalışmamızda "Araştırmaların ilerlemesiyle bulguların çelişik olmayacağı bir bilim dili nasıl oluşturulabilir?" problematiğine çözüm olanağı bulma amacıyla Russell'ın tanımlı betimlemeler teorisi ve denotasyon anlayışına yöneldik. Bilimsel önermelerde çelişiklik sorununu aşabilmenin bir yolu, sonucun tek bir halde bir plüralizmi barındırabilmesine ilişkin hipotezimiz Russell'ın tanımlı betimlemeler teorisi veya denotasyon anlayışıyla doğrulanmış ve böylece ana problematiğimizin cevap alanı ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, gösterim teorisinde kavramın ontolojik *gönderiminin* yanlılanabilir formüllere neden olmasına karşın Russell'ın tanımlı betimlemeler teorisinin, bir önermede geçen kavramın kaplamının sıfır, bir veya birden fazla nesneye referansta bulunma imkânı sağlayan bir teori olduğunu tespit ettik. Neticede gösterimin tek anlamlı yapısına karşın, Russell'ın denotasyon anlayışının plüralist bir yapıyı formüle ettiğini, kastedilen üzerinde çelişik olmayan önermelere ilişkin bir gönderim sağladığını ve bu nedenle bilim dilinde de çelişikliğin ber-

taraf edilmesi için elverişli olduğunu tespit ettik. Tanımlı betimlemeler teorisi Russell'den sonra hayli tartışılmış, çeşitli düşünürler tarafından eleştirilmiş veya benimsenerek geliştirilmiştir. Söz konusu teori günümüzde de gelişmeye devam ederek bilim alanında merkezi konumunu muhafaza etmektedir.

Kaynakça

- Ambroise, Bruno- Laugier, Sandra (ed.). *Philosophie du langage I*, Paris: Éditions Vrin, 2009.
- Austin, John Langshaw. *Quand dire, c'est faire*. çev. Gilles Lane. France: Éditions du Seuil, 1991.
- Başoğlu, Yavuz Recep- Cüyaz, Mehmet Taylan. "Boş Adlar ve Dil Felsefesinin Ontolojik Yükü". *Ethos: Dialogues in Philosophy and Social Sciences* 10/1 (2017), 114-126.
- Benmakhlouf, Ali. *Bertrand Russell-L'atomisme logique*. Paris: Presses Universitaires de France, 1996.
- Boulle, J. "Description définie". *Encyclopédie Philosophique Universelle-Les notions philosophiques*. Ed. André Jacob ve Sylvain Auroux. 1/602-603. Paris: Presses Universitaires de France, 3. Basım, 2002.
- Donnellan, Keith S. "Reference and Definite Descriptions". *The Philosophical Review*. 75/3 (Temmuz 1966), 281-304. <https://doi.org/10.2307/2183143>
- Frege, Gottlob. *Écrits logiques et philosophiques*. çev. Claude Imbert. Paris : Éditions du Seuil, 1994.
- Geach, Peter Thomas. "Russell on Meaning and Denoting". *Analysis* 19/3 (Ocak 1959), 69-72. <https://doi.org/10.2307/3326567>
- Griffin Nicholas ve Jaquette, Dale (ed.). New York and London: Routledge, 2011.
- Jacquette, Dale. "Meditations on Meinong's Golden Mountain". *Russell vs. Meinong*. ed. Nicholas Griffin and Dale Jaquette. 169-202. Routledge, 2011. <https://doi.org/10.4324/9780203888025>
- Kırmacı, Hatice. "Düşüncenin Dalgalanmaları -Gottlob Frege Düşüncesi Çerçevesinde Bir İnceleme-". *Journal of Islamic Research* 33/3 (2022), 760-774.

- Kripke, Saul. *La logique des noms propres*. çev. Pierre Jacob ve François Recanati. France: Les Éditions de minuit, 1982.
- Leclercq, Bruno. *Introduction à la philosophie analytique*. Louvain-la-Neuve: De boeck Supérieur, 2. Basım, 2018.
- Mill, John Stuart. *Système de logique*. çev. Louis Peisse. 2 Cilt. Paris: Éditions Mardaga, 1988.
- Russell, Bertrand. "On Denoting". *Mind* 14/56 (1905), 479–493. <https://doi.org/10.2307/2248381>
- Russell, Bertrand. "Mr. Strawson on Referring ". *Mind* 66/263 (Temmuz 1957), 385-389.
- Russell, Bertrand. *Écrits de logique philosophique*. Paris: Presses Universitaires de France, 1989.
- Russell, Bertrand. *La connaissance humaine*. çev. Nadine Lavand. Paris: Éditions Vrin, 2002.
- Russell, Bertrand. "Les noms propres". çev. C. Alsaleh vd. *Philosophie du langage I*, ed. Bruno Ambroise ve Sandra Laugier, 1/125-146. Paris: Éditions Vrin, 2009.
- Russell, Bertrand. *Principles of Mathematics*, London: Routledge, 3. Basım, 1992.
- Russell, Bertrand. *İnsan Bilgisi*, çev. Dilek Kadioğlu. Say Yayınları: İstanbul, 2021.
- Smith, Janet Farrell. "The Russell-Meinong Debate". *Philosophy and Phenomenological Research* 45/3 (Mart 1985), 305-350. <https://doi.org/10.2307/2107269>
- Strawson, Peter Frederick. "On Referring", *Mind* 59/235 (Temmuz 1950), 320-344. <https://doi.org/10.2307/2251176>
- Strawson, P. F. *Études de logique et de linguistique*. çev. Judith Milner. Paris: Éditions du Seuil, 1977.
- Vernant, Denis. *Bertrand Russell*. Paris: Éditions Flammarion, 2003.
- Vuillemin, Jules. *Leçons sur le première philosophie de Russell*. Paris: Armand Colin, 1968.

The Quest for a Language of Science Consisting of Non-Contradictory Propositions: Russell's Theory of Definite Descriptions and Denotation after the Theory of Meaning

Summary

The quest for non-contradictory propositions is essential for constructing a scientific language. Since Leibniz, philosophers have tried to produce a symbolic language suitable for use in science. Frege introduces a general algebraic language for all types of reasoning as a Begriffsschrift. The analysis of the notions of meaning (Sinn) and reference (Bedeutung) in Frege revives the problem of meaning, which, according to the Fregean hypothesis, lies between the representation and the reference - since the reference is incomplete. The fact that the reference of the concept in the proposition does not correspond to any object has directed us to a method of studying the validity of propositions containing empty concepts, particularly Russell's theory of definite descriptions. This article aims to find a solution to the problem: "How to construct a scientific language without contradictions? In particular, we wish to investigate the possibility of a field where the proposition in question cannot be falsified, regardless of the extension of the concept contained in the proposition. The most important factor that hinders the formation of scientific language is the change of the real object and the repercussion of this change into a contradiction on the level of the propositions - due to an error in the formulation. For a scientific language to be free of contradiction, the conclusions about the object designated by the proposition and the results obtained must progress and develop a priori without contradiction and falsification. At least two types of problems can cause the contradiction of the obtained conclusions. The first is obtaining a conclusion relating to premises that change with time or conditions and that is related to the premises in question; the second problem relates to obtaining a conclusion that is valid only under certain conditions and at a particular time. Obtaining a conclusion containing pluralism in a single state would be a way to solve the problem of contradiction

in scientific propositions.

The theory of meaning supposes that the references of concepts in propositions are ontological, leading to conclusions of contradictory propositions. Russell aims to achieve a pluralistic and non-contradictory formulation through the theory of definite descriptions. Russell's theory of definite descriptions has been criticised, adopted, matured, and developed by researchers. The theory of definite descriptions provides the possibility to formulate non-contradictory propositions independently of the extension of the concept. We find that our hypothesis is verified and Russell's theory of definite descriptions favours the elimination of contradictions in scientific language.

At the end of our investigation, we find that Russell's theory of definite descriptions allows for a pluralistic formulation by virtue of a non-contradictory reference and this theory is suitable for such a scientific language.

Keywords: Philosophy of language, Analytic philosophy, logical analysis, Russell, meaning (Signification), denotation, theory of definite descriptions, proposition, concept, meaning (Sinn).